

„Pami taj, eby kupi mleko”, „Nie zapomnij wysła kartki do cioci”, „Obiecuj, e jutro to zrobi”, „We wtorek o 15:00 wizyta u lekarza”... Ile to razy musimy pami ta o tym, eby wykona jakie zaplanowane dziaanie w przyszło ci, w okre lonym miejscu i czasie?

W takich sytuacjach polegamy na pami ci prospektywnej – jednym z rodzajów pami ci. Samo sformułowanie *pami prospektywna* mo e budzi w tpliwo ci, bowiem kiedy slyszymy słowo *pami*, zazwyczaj my limy o przypominaniu sobie informacji z przeszło ci, czyli o pami ci retrospektywnej. Jednak wydaje si, e wi kszo problemów, jakie pojawiaj si w zwi zku z pami ci, dotyczy nie tyle retrospektywnej, ile wła nie prospektywnej pami ci (zapominanie o wizycie u lekarza, umówionym spotkaniu, zrobieniu zakupów, itp.). Pami prospektywna jest wr cz niezbdna w codziennym, sprawnym funkcjonowaniu człowieka, dlatego te coraz wi cej naukowców zajmuje si jej badaniem. Jednak tych bada jest stosunkowo niewiele. Jeszcze mniej pojawiaj si prac dotycz cych rozwoju pami ci prospektywnej – stanowi one tylko niewielki odsetek bada prowadzonych w tym nurcie. Chocia ostatnio liczba bada nad wczesnym rozwojem pami ci prospektywnej wzrosła, to nadal wydaje si by niewystarczaj ca ze wzgl du na liczb wymaga, jakie współczesne ycie stawia pami ci prospektywnej, a tak e bior c pod uwag znaczenie, jakie ma ona dla codziennego funkcjonowania. Ju bowiem od wczesnego dzieci stwa dzieci musz „pami ta, eby pami ta” o wykonaniu wielu codziennych zada, takich jak spakowanie ulubionego misia przed wyjazdem na wakacje, nakarmienie rybek, spakowanie stroju na zaj cia sportowe, przyniesienie pomocy do przedszkola, przekazanie wiadomo ci nauczycielowi, czy przypomnienie rodzicowi o zło onej obietnicy.

Z niektórymi zadaniami prospektywnymi dzieci radz sobie bardzo dobrze, a w innych maj ogromne trudno ci lub te nie radz sobie z nimi wcale. Badacze próbuj znale odpowied na pytanie, od czego zale y sprawne wykonywanie zada prospektywnych. Jednak dotychczasowe wyniki bada nie przynosz jednoznacznych odpowiedzi. Dodatkowo nie wiadomo, kiedy dokładnie taka umiejtno si pojawia, zwłaszcza w przypadku pami tania o wykonaniu zaplanowanej czynno ci w okre lonym momencie lub po upływie okre lonego czasu (tzw. pami prospektywna z kontekstem czasowym). Równie dane dotycz ce pami ci prospektywnej z kontekstem zdarzeniowym (odpowiadaj cej za realizacj zamiaru w reakcji na jakie wydarzenie, osob lub przedmiot) nie zawsze s spójne i cz sto przynosz sprzeczne wnioski. Wydaje si, e jest to spowodowane brakiem teoretycznego modelu pami ci prospektywnej, który scalałby prowadzone badania we wspólny nurt.

W zwi zku z powy szymi przesłankami, zaplanowano przeprowadzenie bada, których celem b dzie, po pierwsze, poszukiwanie pocz tków pami ci prospektywnej, tzn. odpowied na pytanie, kiedy pojawia si zdolno do wykonywania zada prospektywnych. Kolejnym celem b dzie sprawdzenie, jak ta zdolno rozwija si u dzieci ucz szczaj cych do przedszkoli, a tak e jaki wpływ na pami tanie o wykonaniu zaplanowanych czynno ci po odroczeniu maj ró ne zdolno ci poznawcze. Planowane badania b d równie miały na celu testowanie predykcji jednego z teoretycznych modeli pami ci prospektywnej, który ma du e poparcie w badaniach ogólnych, ale praktycznie nigdy dot d nie odnoszono go w pełni do rozwoju tej pami ci w dzieci stwie.

W celu realizacji wy ej wymienionych celów, planowane s dwa eksperymenty – jeden odnosz cy si do pami ci prospektywnej z kontekstem zdarzeniowym, a drugi do pami ci prospektywnej z kontekstem czasowym. W ka dym z nich wezm udział dzieci w pełnym przekroju okresu przedszkolnego, tj. od 2,5-6,5 lat. Zadania w obydwu eksperymentach zostan skonstruowane w taki sposób, aby przypominały gr, co przyczyni si do wi kszego zaangażowania dzieci ni miałoby to miejsce w przypadku tradycyjnego eksperymentu. Do tego celu wykorzystane b d maskotki kreta i sowy, którym dzieci b d miały pomaga w wykonywaniu okre lonych czynno ci. Dzi ki takiej organizacji eksperymentów mo liwe stanie si badanie ju najmłodszych dzieci ucz szczaj cych do przedszkoli. To natomiast pozwoli na uchwycenie wieku, w którym pojawiaj si pierwsze przejawy pami ci prospektywnej. Zadania zastosowane w eksperymentach b d jednocze nie odwoływały si bezpo rednio do zało e teoretycznego modelu pami ci prospektywnej, co pozwoli na weryfikacj jego adekwatno ci w przypadku bada z udziałem dzieci. Dodatkowo w obydwu eksperymentach mierzone b d ró ne zdolno ci poznawcze mog ce mie znaczenie dla rozwoju pami ci prospektywnej.

Takie zaplanowanie bada przyniesie kilka koncepcyjnych i praktycznych implikacji. Przede wszystkim badania dostarcz ramy teoretycznej dla przyszłych bada z zakresu pami ci prospektywnej w okresie dzieci stwa. Dodatkowo umo liwi prze ledzenie rozwoju tej pami ci we wczesnym okresie ycia, a tak e pozwol na dokładne poznanie specyfiki pami ci prospektywnej oraz mechanizmów le cych u podstaw jej rozwoju. Planowane badania przynios równie praktyczne implikacje – dostarcz informacji o tym, czego mo na, a czego nie mo na wymaga od dziecka w okre lonym wieku: jakie zadania potrafi ono ju wykona, a jakich, ze wzgl du na ograniczenia pami ci prospektywnej, nie mo e jeszcze zrealizowa. Pozwoli to na dostosowanie zada wymagaj cych pami tania o wykonaniu jakiej czynno ci do wieku dziecka. Taka informacja mo e by przydatna na przykład dla nauczycieli wychowania przedszkolnego, którzy zadaj c dziecku pewne czynno ci do wykonania, oczekuj pozytywnego rezultatu, gdy tymczasem mo e si okaza, e dziecko po prostu nie ma mo liwo ci wykonania takich zada. St d te zaplanowane badania mog okaza si wa ne nie tylko z punktu widzenia nauki, ale równie szeroko rozumianej praktyki.